

Everest

— **s ručením obmedzeným** —

*DOBRODRUŽNÉ DUŠE, KTORÉ VYBUDOVALI
PRIEMYSEL NA STRECHE SVETA*

WILL COCKRELL

EVEREST

S RUČENÍM OBMEDZENÝM

WILL COCKRELL

Everest

S RUČENÍM OBMEDZENÝM

DOBRODRUŽNÉ DUŠE,
KTORÉ VYBUDOVALI BIZNIS
NA STRECHE SVETA

WILL COCKRELL

Will Cockrell

EVEREST, INC.: The Renegades and Rogues Who Built
an Industry at the Top of the World

Copyright © 2024 by Will Cockrell

Translation © Zuzana Hrivňáková

Jacket design © Ondrej Ivánek

Design & Layout © Ondrej Ivánek

Slovak edition © 2025 by N Press, s. r. o.

ISBN 978-80-8230-382-0

OBSAH

Úvod	9
Prológ	21
1. Z postele, do postele a na Everest	33
2. Vrchol XV	43
3. 174. výstup na Everest	53
4. Horúčka Koruny Zeme	69
5. Druhé kolo pretekov o vrchol	83
6. Stopercentná miera úspešnosti	97
7. Umenie sprevádzať	113
8. Veľká päťka	127
9. Po búrke občas vyjde aj bestseller	139
10. Najhoršia motivačná literatúra na svete	157
11. Projekt nesmrteľnosť	171
12. Pod šapitó strechy sveta	183
13. Ťažké bremeno histórie	201
14. Povstanie na obzore	215
15. Slobodu Everestu	229
16. Kolaps	241
17. Everest okom kamery	255
18. Pod novým vedením	267
19. Himaláje hľadajú superstar	281
20. #bratstvo	295
Zoznam kľúčových osobností	329
Poďakovanie	343
Poznámka k zdrojom	346
Register	348

ÚVOD

O d roku 1953, keď Edmund Hillary a Tändzin Norgjä Šerpa¹ ako prví dosiahli vrchol Everestu, do roku 1992, keď horu zdolali prví platiaci klienti pod dohľadom horských vodcov, sa na vrchol dostalo iba 394 horolezcov. Od roku 1992 do roku 2024 výstup úspešne absolvovalo viac ako 11 500 ľudí. Drvivá väčšina z nich – vyše 90 percent – boli klienti a zamestnanci malej skupiny firiem ponúkajúcich vysokohorské expedície.

Ako sa z vrcholu, spočiatku považovaného za nedobytný, neskôr zosadeného do kategórie samovražedný, stal vrchol zdolávaný tisícmi ľuďmi? Na túto otázku odpovedám v knihe *Everest s ručením obmedzeným*. Odpoveď odкрýva jeden z najúchvatnejších príbehov v dejinách horolezectva, ba dokonca aj podnikania ako takého, ktorý dosiaľ nebol vyrozprávaný.

Hoci je Everest ústrednou témou množstva iných kníh a filmov, zvyčajne sa zameriavali na jednu konkrétnu tragédiu alebo úspech. Vo výsledku podávajú na tento vrch, najmä na to, čím je dnes, značne skreslený pohľad. Kniha *Everest s ručením obmedzeným* spája kľúčové momenty uplynulých štyroch desaťročí jeho histórie, pričom postupne ukazuje,

¹ Poznámka prekladateľky: V preklade sa používa jednotný prepis šerpských mien do slovenčiny podľa transkripčných zásad, ktoré najvernejšie zachytávajú ich pôvodnú výslovnosť. Z tohto dôvodu sa napríklad uvádza meno Tändzin Norgjä namiesto bežnejšieho anglického prepisu Tenzing Norgay. Rovnaký prístup je uplatnený pri všetkých menách šerpských horolezcov. Mená v anglickom prepise nájdete na konci knihy na stranách 329 až 342 v Zozname kľúčových osobností.

že nejde o izolované epizódy, ale o zvraty jedného súvislého, búrlivého príbehu. Odhaľuje, že moderné dejiny Everestu sú vo svojej podstate dejinami odvetvia komerčných expedícií. A keď nás zavedie do súčasnosti, zobrazuje, ako sa vyvíjal vzťah Nepáľčanov k ich národnému pokladu – Sagarmáthá, ako vrch nazývajú Šerpovia – a ich pocit vlastníctva, ktorý sa v priebehu jediného desaťročia pozdvihol z úplného dna do historických výšin.

Mylné predstavy o organizovaní expedícií na Everest sa trajaú už od prvého výstupu v roku 1953 a falošnej domnienky, že Edmunda Hillaryho na vrchol viedol Tändzin Norgjä alebo že to bolo naopak. Väčšinu z najrozširenejších mýtov o Evereste však zasiala kniha Jona Krakauera *Do riedkeho vzduchu*, brilantné osobné svedectvo o jednom nesmierne tragickom a strastiplnom dni. Táto kniha pretrváva v povedomí ľudí ako najzásadnejšie dielo o výpravách na vysoké vrcholy a zároveň formuje optiku, akou sa dodnes nazerá na všetky príbehy o Evereste. Krakauer však svoju zdrvujúcu kritiku preľudnenosti hory, nebezpečne samolúbnych horských vodcov a nekompetentných klientov expedícií napísal v roku 1996, len štyri roky po tom, čo horskí vodcovia prvýkrát rozlúštili záhadu Everestu. Status vrchu v populárnej kultúre je akoby zamrznutý v čase, takže niet divu, že vždy keď sa v médiách prepierajú znepokojivé správy o Evereste, nasleduje varovanie, že sa „zopakuje rok 1996“. Táto predstava je však rovnako zastaraná ako plastová lezecká obuv, ktorú horolezci používali v Krakauerových časoch.

Tému Everestu si rok čo rok uzurpujú príbehy, ktorých cieľom je upútať pozornosť morbidne zvedavých. A keď nedôjde k tragédii, o ktorej by sa dalo informovať, vrch sa vykresľuje buď ako cirkus plný zámožných amatérov, čo doň nepatria, alebo ako telenovela, kde proti sebe stoja chamtiví horskí vodcovia s naničhodnými klientmi a Šerpovia ako obeť. Každý z týchto zjednodušených príbehov posúva mýtus o skutočnej podstate expedícií čoraz ďalej od oveľa komplexnejšej a zaujímavejšej

pravdy. Nastal čas prehodnotiť náš pohľad na klientov a horských vodcov na tomto ikonickom vrchu a na to, čo ich k nemu priťahuje.

Pred prvou úspešnou komerčnou expedíciou dosiahlo vrchol len asi desať percent horolezcov. Dnes je to približne sedemdesiat percent. Pri pokuse o výstup zomiera menej ako pol percenta horolezcov. Príbeh o tom, ako sme sa sem dostali, nik nepozná lepšie než západní horskí vodcovia a klienti, šerpskí horskí vodcovia a vysokohorskí pracovníci, no tiež podnikatelia a pozorovatelia tohto odvetvia, ktorí v ňom za posledných štyridsať rokov zohrali významnú úlohu. Pri písaní svojej knihy som vyspovedal vyše stodvadsať z nich.

Priznám sa, že skôr než som sa pustil do výskumu, som si myslel, že o Evereste viem veľa. Keď som však len trochu načrel pod povrch a začal sa ponárať hlbšie, neprestával som vychádzať z údivu. O horolezectve a vysokohorskom turizme píšem a reportujem už viac ako dvadsať rokov, z toho niekoľko rokov ako vedúci redaktor časopisu *Men's Journal*, ktorý sa Everestu často venoval. Práve on ako prvý publikoval článok o katastrofe z roku 1996, ktorý napísal Peter Wilkinson. (Krakauerov článok v magazíne *Outside*, na základe ktorého neskôr vznikla kniha, vyšiel o dva mesiace neskôr.) V rokoch 2009 až 2014 som v *Men's Journal* pracoval ako šéfredaktor a neskôr som pravidelne prispieval do časopisu *Outside* aj iných významných publikácií o Evereste a horolezectve všeobecne. A celý život som bol vášnivým, no amatérskym horolezcom a alpinistom. Na jar 2022 som sa vydal do základného tábora pod Everestom v Nepále. V tej nadmorskej výške som mal pocit, akoby ma zrazil autobus, no práve vďaka vlastným limitom som dokázal precítiť obrovský rešpekt voči tomu, aký obdivuhodný je už len samotný pokus o výstup na Everest, nehovoriac o zdolaní vrcholu, a akým priam nadľudským výkonom je, že horskí vodcovia naň rok čo rok bezpečne privádzajú toľko neskusených osôb.

Počas mojej návštevy základného tábora a pri písaní tejto knihy som prišiel do kontaktu s množstvom profesionálov a profesionálok, nadšených z toho, že môžu ľuďom z celého

sveta pomáhať splniť si sen a sprevádzať ich jedným z najnáročnejších počinov ich života. Taktiež som do hĺbky pochopil, akú premenu spôsobil vysokohorský turizmus na Evereste v Nepále a aký vplyv mal na živobytie etnika Šerpov.

Hoci som sa pokúsil vyvážiť chýry menej pesimistickou pravdou, nikoho nešetrím. Priemysel komerčných expedícií sa v priebehu rokov nevyhol problémom. Došlo k chybám. Došlo k stratám na životoch. Situácia je stále rovnako zložitá. Rozpovedať jeho úplnú históriu vyžaduje priznať si nepríjemné fakty a znepokojivé pravdy, niekedy aj o ľuďoch a firmách, ktoré horolezci, klienti alebo iní zasvätení z oblasti komerčných expedícií dlho stavali na piedestál. Som presvedčený, že je potrebné rozobrať aj tieto príbehy, aby sme sa dostali do pozície, z ktorej môžeme naplno oceniť úspechy daného odvetvia. Napriek problémom, za ktoré treba niešť zodpovednosť, tu nájdeme množstvo pozitívnych aspektov hodných uznania.

Pri vrchole, ktorý sa v kolektívnom povedomí týči najvyššie, chýry vždy predbiehali pravdu. Dúfam, že kniha *Everest s ručným obmedzením* je pútavým a podnetným krokom k uvedeniu vecí na pravú mieru, pretože pravda o priemysle komerčných expedícií na Evereste je skutočne fascinujúcejšia ako fikcia.

Everest

S RUČENÍM OBMEDZENÝM

ŠTRNÁŠŤ OSEMTISÍCOVÝCH VRCHOV

— Štátna hranica
- - - Regionálna hranica

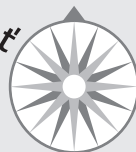
0 kilometrov 100

200

Tibetská autonómna oblasť

Č Í N A

Sever

Dhaulágirí 8 167 m

Annapurna 8 091 m

Manaslu 8 163 m

Čho Oju 8 188 m

Šiša Pangma 8 027 m

Everest 8 849 m

Lhoce 8 516 m

Makalu 8 485 m

Kančendžonga

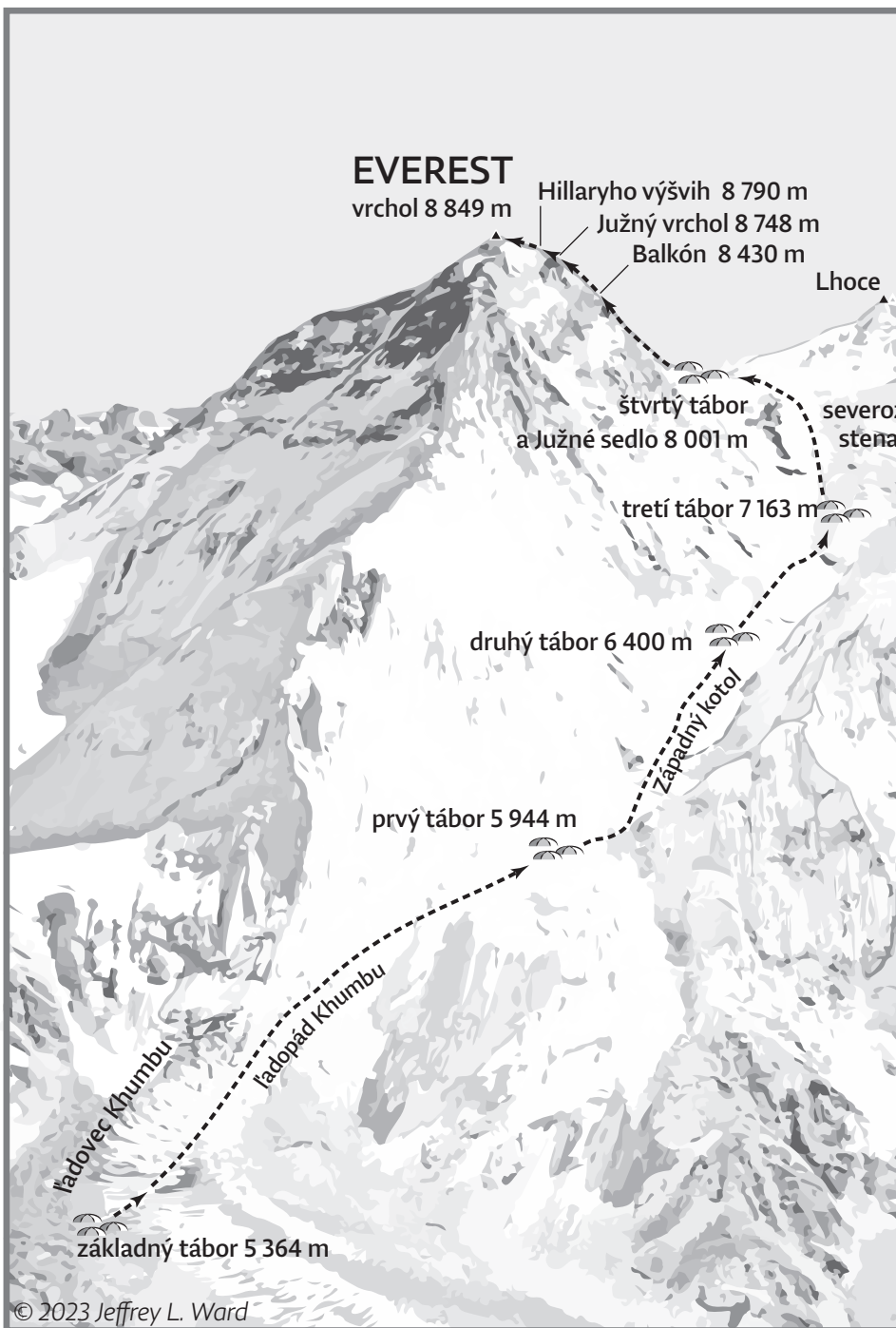
8 586 m

Brahmaputra

NEPÁL

Káthmandu

Lukla

EVEREST

vrchol 8 849 m

Hillaryho výšvih 8 790 m

Južný vrchol 8 748 m

Balkón 8 430 m

Lhoce

štvrtý tábor
a Južné sedlo 8 001 m

severo-
stena

tretí tábor 7 163 m

druhý tábor 6 400 m

Západný kotol

prvý tábor 5 944 m

ľadovec Khumbu

ľadopád Khumbu

základný tábor 5 364 m

západná
Lhoce

▲ Nupce

TYPICKÝ HARMONOGRAM KOMERČNEJ EXPEDÍCIE NA EVEREST NEPÁLSKOU NORMÁLKOU CEZ JUŽNÉ SEDLO

Celkové trvanie: šesť až osem týždňov

KONIEC MARCA: PRÍCHOD DO NEPÁLU

1. až 2. deň: pobyt v Káthmandu

Apríl: trek do základného tábora a aklimatizácia

3. deň: let malým lietadlom alebo helikoptérou do Lukly v doline Khumbu

4. až 13. deň: približne desaťdňový trek do základného tábora

14. až 16. deň: začiatok aklimatizácie na nadmorskú výšku v základnom tábore a precvičovanie horolezeckých zručností

16. až 35. deň: pokračovanie aklimatizácie v základnom tábore a výstupy na neďaleké vrcholy, prechod cez ľadopád Khumbu počas rotácií do prvého a druhého tábora a návrat do základného tábora

Začiatok mája: posledná aklimatizačná rotácia

36. až 40. deň: rotácia zo základného tábora do tretieho tábora a naspäť

Polovica mája: vrcholový útok

Vedúci expedície určí podľa predpovede počasia vhodný dátum na vrcholový deň v rozmedzí dvoch až troch dní; zo základného tábora sa vyráža zvyčajne štyri až päť dní vopred

41. deň: výstup zo základného tábora do druhého tábora

42. deň: oddych v druhom tábore

43. deň: výstup z druhého do tretieho tábora

44. deň: výstup z tretieho do štvrtého tábora

45. deň: výstup na vrchol do štvrtého tábora a zostup späť (niektorí horolezci zostúpia až do druhého tábora)

45. až 46. deň: zostup do nižších táborov a odpočinok

47. až 48. deň: návrat do základného tábora a odpočinok

KONIEC MÁJA: NÁVRAT

48. až 53. deň: päťdňový trek do Lukly a let do Káthmandu

PROLÓG

Vrchol Everestu je presne uprostred rozdelený hranicou Nepálu a Tibetskej autonómnej oblasti Číny, ale prevažná väčšina horolezcov sa o výstup pokúša z nepálskej strany. Ak sú klientmi expedičnej agentúry, ako v súčasnosti takmer všetci horolezci na Evereste, idú nepálskou normálkou, teda cestou cez Južné sedlo, ktorou sa pri prvovýstupe vydali aj Edmund Hillary a Tändzin Norgjä Šerpa. Počas cesty na vrchol vo výške 8 848 metrov klienti prechádzajú piatimi dobre zásobenými tábormi od relatívne rovinatého a mierneho základného tábora v nadmorskej výške 5 364 metrov až po závratne vysoký a mrazivý štvrtý tábor vo výške 8 000 metrov. Ten sa nachádza v Južnom sedle medzi Everestom a susedným vrchom Lhoce, štvrtou najvyššou horou sveta.

Turisti a horolezci sa do základného tábora dostanú najprv jedným z desiatok denných letov z nepálskeho hlavného mesta Káthmandu na Letisko Tändzina a Hillaryho v malej dedinke Lukla vo výške 2 860 metrov. Odtiaľ desať dní stúpajú a klesajú po úzkych serpentínach a strmých schodoch ručne vytesaných z miestnej žuly, prechádzajú cez rozkolísané lanové mosty ponad dravé rieky napájané ľadovcom a obdivujú ružové rododendrony, ktoré sú v rozpuku práve počas najobľúbenejšej horolezeckej sezóny. Každý večer spia v útulných kamenných čajovniach vykurovaných pieckami na jačí trus v čoraz menších dedinkách so stáročnými budhistickými chrámami. Čím

bližšie sú k základnému táboru, tým viac sa okolitá krajina v pestrých zemitých odtieňoch mení na monochromatickú, plnú čiernych skál, bieleho snehu a modrého ľadovca. Hoci ľadovec Khumbu, na ktorom leží základný tábor, vyzerá ako obrovská skalná záhrada, v skutočnosti je to povrch zamrznutej rieky v neustálom pohybe, ktorá sa prehrýza okolitými metamorfovanými horninami a na povrch vynáša ich rozdrvené úlomky. Keď turisti prekonajú poslednú morénu pred základným táborom, naskytne sa im pohľad na stovky pestrofarebných kupolovitých stanov, ktoré sa rozprestierajú na takmer jeden a pol kilometra dlhom úseku ľadovca.

Mnohí z tých, ktorí sa pokúšajú zdolať vrchol v rámci expedície s horským vodcom, prichádzajú do základného tábora, kde ich napriek odlahlosti tohto miesta čaká nezvyčajné pohodlie vrátane spoločenských miestností vystlaných kobercami, vysokorýchlostného internetu, masérov, baristov, bohato zásobených barov a premietacích plátien. Tieto kratochvile majú za úlohu vyplniť dlhé čakanie, keďže horolezci a horskí vodcovia strávia na expedícii až osem týždňov. Často sa hovorí, že expedície na Everest sú dva týždne lezenia vtesnané do dvoch mesiacov. Horolezci trávajú asi týždeň čistého času opakovanými výstupmi do druhého a tretieho tábora a na okolité vrcholy, aby sa aklimatizovali na extrémnu nadmorskú výšku. Keď nastane čas výstupu na vrchol, čo sa zvyčajne deje až okolo tridsiateho piateho dňa expedície, ak všetko prebieha hladko, výstup zo základného tábora na vrchol trvá menej ako týždeň. Návrat dole zaberie už asi len tri dni.

Cestou zo základného do prvého tábora musia horolezci prekonať najzradnejšiu časť celého výstupu. Ľadovec Khumbu sa tu na krátkom, asi dvaapokilometrovom úseku prudko dvíha o približne šesťsto výškových metrov. Táto oblasť klzkého ľadu, obrovských nestabilných blokov snehu a hlbokých trhlín sa nazýva ľadopád Khumbu. Prvý tábor slúži skôr ako sklad kyslíkových fliaš a iného vybavenia než na prespávanie, takže horolezci zvyčajne pokračujú do druhého tábora. V druhom

tábore vo výške 6 400 metrov v zdanlivo pokojnom údolí nazývanom Západný kotol sa nachádza niekoľko stoviek stanov schovaných v zákutiach medzi skalami a ľadom. Tábor je obklopený podkovovitým amfiteátrom členitých štítov a hrebeňov, ktoré tvoria Everest, Lhoce a zriedkavo zdolávaný, o niečo nižší, ale technickejší vedľajší vrchol Nupce. V nepretržitom vetre tu vejú rozstrapkané vyblednuté budhistické modlitebné vlajočky. Horolezci ukrytí pred nepriazňou počasia popíjajú zázvorový čaj s citrónom v stiesnených spoločenských stanoch, ktoré zároveň slúžia ako riadiace centrá a v prípade nehody aj ako provizórne záchranné stanice.

K terénu druhého tábora treba pristupovať s maximálnym rešpektom. Často tu besnia víchrice a lavíny, dokonca aj tie vzdialené, môžu do tábora vohnať tlakové vlny a apokalyptické oblaky bieleho snehu takou silou, že roztrhajú alebo odfúknu stany. Trhliny v ľade tu pohltili príliš sebaistých nováčikov, ktorí sa vybrali po vodu na popoludňajší čaj. No chýb sa dopustili aj elitní horolezci. V roku 2001 prišiel pádom do trhliny o život obľúbený a talentovaný nepálsky horolezec Babu Čiri Šerpa, keď v okolí fotografoval.

Inými slovami, v riedkom vzduchu druhého tábora je dosť ťažké prejsť čo i len pár krokov od stanu, aby si človek uľavil, nieto ešte, aby bežal ako o život. To sa prihodilo jedného neslávneho dňa koncom apríla 2013, keď profesionálni horolezci Ueli Steck a Simone Moro a ich spoločník a kameraman Jonathan Griffith na smrť vystrašení utekali z druhého tábora bez toho, aby mali čas rozmýšľať nad najbezpečnejšou trasou. Nemali inú možnosť. Prenasledovali ich.

Steck a Moro predstavovali čoraz menšiu časť osadenstva Everestu: elitných horolezcov, ktorí neplatili iným za to, aby ich viedli, ani nebrali peniaze za to, aby sprevádzali iných. Boli to horolezci, ktorých sponzorovali známe outdoorové značky, ako sú North Face a Mountain Hardwear, aby svojimi odvážnymi prvovýstupmi a priekopníckymi rekordmi očarili a inšpirovali amatérov.

Steck, v tom čase tridsatsedemročný, bol jedným z najznámejších horolezcov na svete. V rodnom Švajčiarsku, kde sa profesionálni horolezci tešia rovnakej prestíži ako špičkoví basketbalisti v USA, bol národným hrdinom. Vyslúžil si prezývku „švajčiarska mašina“. Moro, štyridsaťšesťročný Talian, navštevoval Everest už od svojich dvadsaťjeden rokov a mal za sebou štyri úspešné výstupy na vrchol. Okrem toho pracoval ako pilot helikoptéry elitnej vysokohorskej záchrannej služby v Himalájach. Tridsaťtriročný Angličan Jonathan Griffith mal v porovnaní s nimi menej skúseností. Jeho hlavnou úlohou bolo čo najdlhšie držať krok so Steckom a Morom a zaznamenávať ich prelomový výstup na kameru.

V roku 2013 zostávalo na Evereste iba zopár trás, ktoré buď ešte nikdy neboli zdolané, alebo sa po nich liezlo len zriedka, a práve jednu z nich sa Európania chystali pokoriť. Steck a Moro mali v úmysle nielen vystúpiť na Everest touto extrémne nebezpečnou cestou, ale chceli pokračovať ďalej a v rámci jedného dvadsaťhodinového výstupu vyliezť aj na Lhoce, taktiež novou trasou. To všetko plánovali bez použitia doplnkového kyslíka.

Profesionálni horolezci sa však pohybovali na okraji impozantného kolosu, ktorý možno právom označiť za priemyselný komplex Everestu. Počas apríla a mája, keď na Evereste prebieha hlavná horolezecká sezóna, sa v základnom tábore nachádza naraz približne tisícpäťsto ľudí. Len zlomok z nich tvoria nezávislí horolezci ako Steck a Moro. Zvyšok sú klienti alebo zamestnanci prosperujúcich expedičných agentúr. Amatérski horolezci a dokonca aj úplní nováčikovia si za pokus o výstup na vrchol s výraznou podporou platia sumy šplhajúce až k 300 000 dolárom. Nepálska normálka je ako dvojprúdová diaľnica s maximálnou povolenou rýchlosťou 130 kilometrov za hodinu bez odstavného pruhu. Hoci sa elitní lezci v závere chceli pokúsiť o výstup novou cestou, v rámci prípravy na veľký deň využívali na aklimatizačné výstupy a presun výstroja až po tretí výškový tábor normálku.

Steck a Moro sa teda snažili o niečo podobné ako hľadať vzácny druh motýľa v Amazónii na úseku, kde prebieha rozsiahla ťažba dreva, ktorá ničí všetko, čo jej príde do cesty.

Horskí vodcovia a ich klienti si deň 27. apríl 2013 vyhradili na odpočinok. Niektorí oddychovali v základnom tábore, iní v druhom tábore v rámci aklimatizačnej rotácie. Steck, Moro a Griffith si povedali, že využijú príležitosť voľnejšieho pohybu na hore, keďže na ceste im nebudú prekážať menej skúsení horolezci. Ráno vyrazili zo stanov v druhom tábore a vydali sa na aklimatizačný výstup do tretieho tábora.

V druhom tábore sa horizontálny svet končí a začína sa vertikálny.

Horolezci musia stráviť náročný deň zdolávaním úseku impozantného a často zľadovateného svahu severozápadnej steny Lhoce². Tretí tábor je vysekaný do svahu tejto steny vo výške 7 163 metrov, na umelo vytvorených terasách, ktoré sú len také široké, aby sa na ne zmestilo niekoľko stanov.

Okolo poludnia boli Európania na polceste k tretiemu táboru. V ten deň sa na stene Lhoce pohybovala aj malá skupina Šerpov, ktorí pracovali pre expedičné agentúry. Etnická skupina Šerpov žijúca v oblasti Solo Khumbu v Himalájach, kde sa Everest nachádza, zohrávala v miestnom horolezeckom priemysle vždy významnú úlohu. V roku 2013 už však tento biznis v čoraz väčšej miere vlastnili, preto si ho chránili viac ako kedykoľvek predtým. Šerpovia z oblasti Solo Khumbu kedysi trpeli extrémnou chudobou, dokonca aj na nepálske pomery. Biznis na Evereste všetko zmenil.

Na severozápadnej stene pracovalo v tom čase asi šesť Šerpov. Upevňovali zhruba kilometer dlhé istiace lano. Spolu so zvyšnými približne dvadsiatimi kilometrami fixného lana, ktoré sa na Evereste upevňuje každú sezónu, malo slúžiť ako zábradlie pre menej skúsených klientov expedícií, ktorí počas

² Poznámka prekladateľky: Vrch Lhoce má viacero známych stien – jeho severozápadná stena je neoddeliteľnou súčasťou výstupu na Everest po južnej normálke, je menej strmá a bezpečnejšia ako ostatné. Južná stena je jednou z najnebezpečnejších a technicky najnáročnejších v Himalájach. O severovýchodnú stenu sa už niekoľko horolezcov pokúšalo, avšak doteraz ju nikto nezdolal.

vyčerpávajúceho výstupu na vrchol potrebujú záchrannú sieť. (Laná ostávajú na mieste, kým ich nezasype sneh, prirodzene sa nerozpadnú alebo kým ich niekto neprereže, ak prekážajú.) V tíme boli Mingma Tändzin Šerpa, obľúbený a veľmi skúsený sirdar (vedúca pozícia medzi Šerpami), ktorý pracoval pre americkú expedičnú agentúru International Mountain Guides (IMG), a Taši Riten Šerpa, mladý zamestnanec rovnakej firmy. Zvyšok tvorili zamestnanci iných západných expedičných agentúr.

Práca, ktorú Šerpovia vykonávali, bola nadmieru chúlостivá a vyžadovala manipuláciu so stovkami kilogramov lán a lezeckého vybavenia, ako sú karabíny a ľadovcové skrutky ostré ako britva. Upevňovanie fixných lán často trvá niekoľko dní a všetky expedičné agentúry dodržiavajú všeobecne známe pravidlá, podľa ktorých musia Šerpov nechať nerušene pracovať a nezdržiavať sa na hore, kým nie sú hotoví. Všetky komerčné tímy sa stretli a výslovne sa dohodli, že sa stene Lhoce budú niekoľko dní vyhýbať. Steck, Moro a Griffith sa stretnutia nezúčastnili. Ako malý nekomerčný tím necítili povinnosť koordinovať svoj výstup s ostatnými vedúcimi expedícií.

Trojica si však uvedomovala nebezpečenstvo, ktorému Šerpovia pri plnení tejto úlohy čelili, a tak si vopred naplánovala cestu, ktorá by viedla približne päťdesiat metrov od tímu upevňujúceho laná. Takisto liezli bez lana „alpským štýlom“, čo im umožnilo udržať si od Šerpov dostatočný odstup a rýchlo ich predbehnúť. Na Griffithových záberoch z toho dňa je vidieť, ako Steck zabára cepín do snehu a rýchlo a hravo stúpa ako dieťa, ktoré lezie na strom. Horolezci si výstup očividne užívali.

Aby sa napokon dostali do tretieho tábora, museli traverzovať stenu a čerstvo upevnené laná. Šerpovia boli zoradení v dlhom rade, pretože pracovali v rôznych výškach. Európania chápali, že je dôležité postupovať ľahko a rýchlo. Oba tímy sa postupne približovali, pričom Steck, Moro a Griffith sa pohybovali bokom, prechádzajúc ponad a popod niektorými Šerpami. Keď lezci z oboch tímov zatínali hroty mačiek a cepínov do ľadovej

steny, na tých pod nimi dopadali kúsky ľadu a snehu. Mingma Tändzin sa s krikom spustil dole, aby Steckovi a Morovi vynadal. Napätie rástlo. Padali urážky. Čoskoro sa muži, pridržajúci sa zladovateného svahu, začali chytať a strkať.

Zdalo sa, že pád je neodvratný. Zrazu však všetko ukončilo jedno slovo.

V panike nazval Moro jedného zo Šerpov *máchikne*, čo by sa dalo preložiť ako „skurvysyn“, ale pre Nepáľčanov je táto urážka oveľa horšia. Moro už dlho pracoval po boku Šerpov ako pilot záchranárskeho vrtuľníka a povedal, že toto slovo poznal z nočných kartových partičiek s mnohými svojimi šerpskými priateľmi. V tej chvíli sa domnieval, že sa jeho švajčiarskeho spolulezcu chystajú strhnúť zo steny a zabiť. Šok z urážky všetko zastavil. A čo viac, ukázalo sa, že jedna z vysielaciek Šerpov zostala v režime prenosu, a tak sa celý konflikt naživo ozýval v každom spoločenskom stane na hore. Vedúci expedícií v nižších táboroch so zatajeným dychom počúvali, ale nevedeli nijako zasiahnuť.

Potom si Šerpovia s pokojom, ktorý naháňal hrôzu, pozbierali výstroj a začali zostupovať späť do druhého tábora. Bola len jedna hodina popoludní a ešte stále bolo potrebné upevniť veľký kus lana. Traja Európania sa rozhodli zostať a na znak dobrej vôle sa do jeho upevňovania pustili sami. Vedeli, že po návrate do tábora ich čaká zúčtovanie, ale nazdávali sa, že všetko sa bude dať vyriešiť podaním ruky pri čaji, najmä ak Šerpom oznámia, že pomohli s lanami.

Neskoré popoludnie trávila väčšina západných horolezcov a Šerpov v druhom tábore v jednom z vyhrievaných spoločenských stanov rozhovormi pri šálke čaju alebo niečoho silnejšieho. Keď doň Steck, Moro a Griffith okolo tretej dorazili, plánovali okamžite riešiť, čo sa na stene Lhoce odohralo. Chceli konflikt zažehnať. Chystali sa len zhodiť horolezecký výstroj vo svojich stanoch a potom pokračovať rovno do spoločných stanov expedičných agentúr, aby sa porozprávali so Šerpami a vyriešili konflikt za pomoci vedúcich výprav. Vedeli, že šerpskí

horolezci už s najväčšou pravdepodobnosťou o incidente porozprávali svojim šéfom.

Skôr ako sa Európania stihli dostať k spoločným stanom, držal ich Greg Vernovage, vedúci expedície IMG. Celú potýčku si vypočul z vysielacky. „Požiadali sme ostatných, aby zostali vo svojich stanoch, kým všetko vyriešime,“ spomína. Ale hoci chcel veci urovnať a bol ochotný prevziať na seba rolu mediátora, nebolo pochyb o tom, koho považoval za vinníka. „Všetkých v druhom tábore sme požiadali, aby sa v ten deň vyhýbali ste-
ne, kým budú Šerpovia pracovať,“ povedal.

Vernovage sa spolu s tromi európskymi horolezcami vrátil do jedného z ich stanov. Práve diskutovali o tom, ako najlepšie postupovať ďalej, keď dnu vtrhla dvadsaťdeväťročná americká horská vodkyňa Melissa Arnot a vyhlásila: „Musíte odtiaľto ihneď zmiznúť,“ varovala ich. „Idú sem.“

Pokúšala sa im v rýchllosti vysvetliť, že k nim pochodujú desiatky Šerpov z rôznych expedícií, mnohí si zakrývajú tvár šálom a niektorí držia v rukách kamene veľkosti tenisovej loptičky.

Steck, Moro a Griffith si uvedomili, že nemajú žiadnu šancu vyriešiť situáciu pokojným rozhovorom. Rozzúrené hlasy sa k nim približovali príliš rýchlo na to, aby si stihli vziať výstroj a utiecť. „Boli sme v pasci,“ spomína Steck. „Na nebezpečné situácie som už bol zvyknutý. Ale ľudia sú iní než hory.“ Keď sa krčil vo svojom stane, uvedomil si, aké je ironické, že sa jeho život môže skončiť týmto spôsobom. „Premýšľal som, koľko úžasných hôr som už zdolal, bez kyslíka, bez lán. Nechcel som uveriť, že zomriem práve takto. Hovoril som si, že Everest bol fakt hlúpy nápad.“

Na stan začali dopadať kamene. Jeden z nich zasiahol Stecka do hlavy a po tvári sa mu spustil cícerok krvi. Vernovage a Arnot sa pokúšali vytvoriť živú obrannú líniu. Držiac sa za ruky sa postavili pred stany čelom k Šerpom. Vernovage stál tvárou v tvár mnohým zo svojich vlastných osvedčených zamestnancov. „Nedokázal som ich upokojiť,“ povedal v dokumente

o incidente. „Mnohí boli mladí a nevedel som, čo sa v nich skrýva, až kým som to nevidel na vlastné oči.“ Do konfliktu sa zapojil ďalší horský vodca, Marty Schmidt, ktorý jednému zo Šerpov vyrazil kameň z ruky.

Uprostred chaosu sa Steckovi, Morovi a Griffithovi podarilo rozdeliť a ukryť sa v okolitých stanoch. Steck mal tvár stále zaliatu krvou, keď začul, ako Šerpovia neďaleko hovoria: „Vytiahnite ho von. Najprv ho zabijeme, potom nájdeme zvyšných dvoch.“ Aj Moro tvrdí, že Šerpov počul hovoriť, že si za slúžia smrť.

To však popierajú mnohí z nich vrátane mladého Tašiho Riten. Priznáva, že podnecoval násilnú konfrontáciu, no tvrdí, že by nezašla až tak ďaleko. „Keby ich Šerpovia naozaj chceli zabíť, boli by ešte nažive?“ pýta sa. Uvedomuje si tiež, že ignoroval niektorých starších Šerpov, ktorí sa situáciu snažili upokojiť, zatiaľ čo on a ďalší mladší muži sa burcovali k bitke. Dawa Steven Šerpa, majiteľ expedičnej agentúry Asian Trekking, ktorý v tom čase už mal na Evereste istú autoritu, hovorí: „Požiadali sme starších Šerpov v druhom tábore, aby sa mladých Šerpov, ktorí upevňovali lano, pokúsili priviesť k rozumu.“

Taši Riten neustúpil. Postavil sa pred Morov stan a žiadal ospravedlnenie. „Počul som, že v Taliansku je najponížujúcejšie si kľaknúť,“ hovorí. Na záberoch z mobilného telefónu je vidieť, ako Moro vychádza zo stanu a okamžite padá na kolená a žiada o odpustenie. Arnot v slzách prosila o pokoj a zľutovanie. Kamene neprestávali lietať. Jeden Šerpa sa spoza nej a Vernovagea načiahol a udrel Mora priamo do tváre. Ďalší ho kopol ťažkou horolezeckou topánkou. Dvojica naďalej držala obrannú líniu. Mnohí svedkovia neskôr povedali, že prítomnosť silnej ženy bola pravdepodobne jediná vec, ktorá odvrátila výbuch násilia.

Keďže európski horolezci boli v podstate zahnaní do kúta, Šerpovia im predložili značne drakonické ultimátum. „Povedali nám, že ak do hodiny neodídeme, všetkých troch zabijú,“ spomína Griffith. Muži si pobalili len to najnevyhnutnejšie. Keď sa

vydali na zostup, v ubúdajúcom svetle si na hrebeni stihli všimnúť siluety niekoľkých Šerpov, ktorí ich pri úteku pozorovali.

O tridsať minút neskôr dorazili na vrchol ľadopádu Khumbu. Boli takí vystrašení, že sa rozhodli vyhnúť štandardnej, bezpečnejšej ceste, aby ich Šerpovia nemohli tak ľahko vystopovať. Bola to mimoriadne riskantná voľba vzhľadom na to, že sa tu pohybovali krátko po najteplejšej časti dňa, keď je ľadovec oveľa nepredvídateľnejší následkom topiaceho sa ľadu a snehu.

Zatiaľ čo Európania tancovali medzi trhlinami a snažili sa vyhybať padajúcemu ľadu, západní aj šerpskí vedúci expedícií v základnom tábore viedli cez vysielaciu búrlivé debaty o tom, ako situáciu riešiť. Pre mnohých bolo prioritou zachrániť sezónu pred úplnou vzburou. Komerčné expedície boli pre nich zdrojom obživy i životnej sily, preto incident pôsobil ako existenčná hrozba. Každá strana pripisovala vinu tej druhej. „Niektorí majitelia expedičných agentúr dokonca volali po tom, aby nás zatkli,“ hovorí Taši Riten. „Žiadali, aby nás prišla odviešť ozbrojená polícia.“ K ničomu takému však nikdy nedošlo.

Napokon sa Európania bezpečne dostali do základného tábora. Steck bol otrasený a trval na tom, aby okamžite odišli. Griffith súhlasil. „Ueli a Jonathan sa odtiaľ chceli čo najrýchlejšie dostať,“ hovorí Moro. No on sám chcel zostať a stále dúfal v prímerie. Everest zbožňoval, trávil tu veľkú časť roka a cítil hlboké puto k Šerpom, s ktorými sa priatelil. Sužovala ho predstava, že tomuto miestu a jeho ľuďom spôsobil trvalé škody.

Moro nakoniec ostatných presvedčil a s pomocou Dawu Stevena, novozélandského majiteľa expedičnej agentúry Russella Bricea a ďalších sa podarilo zorganizovať stretnutie. „Trval som na tom, aby bol výsledok stretnutia zaznamenaný písomne,“ hovorí Taši Riten. „Nestačila len ústna dohoda. Inak by sa hanba spojená s touto udalosťou preniesla aj na budúce generácie, a pritom sme len bránili svoju česť.“

Bola vypracovaná, schválená a podpísaná akási mierová zmluva. Dva hlavné body, ktoré sa v nej stanovili, však boli zopakovaním už zavedených pravidiel: laná upevňujú len

Šerpovia a ich prácu nebude nikto rušiť. Dohoda sa zjavne ani tak netýkala konkrétnej potýčky medzi Európanmi a Šerpami, ale skôr vyjadrovala presvedčenie Šerpov, že si zaslúžia väčšiu moc a rešpekt. Zaslúžili si byť vypočutí.

Keď sa incident urovnal, Európania upustili od výstupu a z oblasti Khumbu odišli (aj keď Moro po zvyšok sezóny naďalej pracoval ako pilot záchranných helikoptér). Spoločnosť IMG Tašiho Ritena prepustila, ale sezónu dokončil v inej nepálskej expedičnej agentúre. Vždy ľutoval, že konflikt prerástol do fyzického násillia, zároveň však hovorí: „Niektorí ľudia mi poďakovali.“ Tvrdí, že miera neúcty voči Šerpom sa zmenšila, keď ukázali, že sa za seba vedľa postavia.

Jarná sezóna komerčných expedícií v roku 2013 pokračovala aj po incidente. Na vrchol mierilo približne osemsto ľudí. Podarilo sa to 684 z nich. Zahynulo osem osôb, čo bolo na pomery Everestu pozoruhodne málo. Bežnému klientovi sa mohlo zdať, že sa vlastne nič mimoriadne nestalo. V skutočnosti sa však všetko zmenilo. Rozbuška, ktorá pomaly tlela už celé desaťročia, od momentu, keď Texasan Dick Bass pred dvadsiatimi siedmimi rokmi na Evereste nechtiac odštartoval priemysel komerčných expedícií, konečne dorazila k sudu s pušným prachom.